Svet v pohybe

Agnieszka Lichnerowicz

Bude vojna?

Agnieszka Lichnerowicz

Bude vojna?

Dúfaj v najlepšie, pripravuj sa na najhoršie

Z poľštiny preložil
Oliver Zajac

Svet v pohybe

m a
m a š

Agnieszka Lichnerowicz
Bude vojna? Dúfaj v najlepšie, pripravuj sa na najhoršie
Prvé vydanie

Copyright © by Agnieszka Lichnerowicz 2024
This translation is published by arrangement with
Społeczny Instytut Wydawniczy Znak sp. z o.o., Kraków, Poland.

Slovak edition © Vydavateľstvo MAMAŠ 2026
Translation © 2026 Oliver Zajac
All rights reserved.

info@mamasknihy.sk
www.mamasknihy.sk

ISBN 978-80-8268-265-9

Obsah

Predhovor 9

Keď veľká vojna visí vo vzduchu 15

Michał Piekarski – expert o možných scenároch ohrozenia a agresie či o ochrane a obrane

Kedy sa začne vojna 39

Tomasz Piotrowski – generál o scenároch vojny a zanedbanej príprave

Príručka poľného medika 65

Damian Duda – medik z frontu o tom, ako sa pripraviť na najhoršie

Moje miesto v odpore 87

Kateryna Zarembo – dobrovoľníčka, matka a výskumníčka venujúca sa každodennosti a odporu počas vojny

Na obranu treba pripraviť všetkých 107

Weronika Grzebalska – sociologička o novom (prelomovom) systéme obrany

Len nech prídu, sme pripravení 133

Jukka Lehtiranta – dobrovoľník a záchranár o slávnej fínskej pripravenosti na obranu

Čo nás učí vojna na Ukrajine 149

Krystyna Marcinek – analytička o ruskom kalkule a odstrašovaní

Vojna je matkou všetkého 171

Magdalena M. Baran – filozofka o evolúcii pohľadov na vojnu a o budovaní trvalého mieru

Zaútočí Rusko atómovou bombou? 187

Łukasz Kulesa – expert o tom, ako funguje princíp odstrašenia jadrovými zbraňami a o potenciálnej apokalypse

Zbalil som sa a vrátil sa domov 213

Jan Oleszczuk-Zygmuntowski – ekonóm o tom, ako zdola vybudovať hospodárstvo odolávajúce krízam a vojnám

Ako dezinformácie riadia náš život 235

Maryia Sadouskaya-Komlach – expertka na fake news o tom, ako sa chrániť pred dezinformáciami

Pravda nás vyslobodí 257

Andrzej Leder – filozof o traumách, predstavách o vojne a zdrojoch násilia

Vojnové príručky alebo akú úlohu môžeš zohrať ty 287

Agnieszka Lichnerowicz – štátne príručky na čas krízy a vojny

Zdroje k príručke 300

Poďakovanie 303

Predhovor

Toto je kniha o vojne, ale v skutočnosti v nej nejde iba o vojnu, pretože kríz – väčších či menších – na nás za rohom čaká doslova malá armáda. V konečnom dôsledku je to teda kniha o odolnosti. O tom, ako sa pripraviť a ako sa adaptovať na nové časy, keď sa mení paradigma a prichádza neistota. Ako vyplýva z prieskumov, Poliaci sa boja vojny. Dokonca je to najväčší zdroj našich obáv.* Imperiálne Rusko možno ešte predsa len nepovedalo posledné slovo a ako vlády, tak aj spravodajské služby európskych krajín varujú pred možnými útokmi na ďalšie štáty. Strach je preto pochopiteľný. Otázkou však je, čo s týmto strachom urobíme.

Žiaľ, zdá sa mi, že tento strach nás neinšpiruje k činom, ale naopak, až príliš často nás paralyzuje. Buď nás vedie k popieraniu už existujúcich hrozieb, alebo naopak k fantazírovaniu o tom, čo urobíme, „keď sa vojna naozaj začne". Tento strach niekedy podnecuje aj hystériu. Podporuje predstavy ohrozenia, spôsobuje úpadok spoločenskej morálky, politici sa stávajú populistami a ľudia sa utiekajú k individuálnym stratégiám prežitia. A pritom – ako tvrdia odborníci na vojnu a krízové situácie – práve spoločenská súdržnosť je kľúčovým atribútom, ktorý rozhoduje o sile nášho odporu.

---

* Mikołajczyk, M. Czego najbardziej boją się Polacy? Na dwóch pierwszych miejscach wojna, a na trzecim? In: *Gazeta Prawna*, 02.01.2025. Dostupné na: https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/9704021,czego-najbardziej-boja-sie-polacy-na-dwoch-pierwszych-miejscach-wojna.html

Opakujú to koniec koncov všetci moji respondenti – musíme sa posilniť ako spoločnosť.

Táto kniha nemá vystrašiť, práve naopak – má inšpirovať. Inšpirovať k tomu, aby sme uskutočňovali individuálne kroky, ale zároveň a predovšetkým má inšpirovať ku kreatívnej spolupráci. Tak, aby sme sa cítili bezpečnejšie. Veľa môžeme urobiť sami, ale vojnu ako jednotlivci nevyhráme. Samému je ťažko brániť sa aj pred povodňami či dezinformáciami. Sme v tom všetci spolu – v dobrom aj v zlom – závislí jeden od druhého, ako aj od verejných inštitúcií. Ako občania a občianky volíme rozdielne strany, pozeráme rôzne filmy, máme iné názory a iné emócie, keď dôjde na otázku daní, vyberáme si rôznych historických hrdinov, jednoducho povedané, sme veľmi polarizovaní. Tento stav má aj svoje výhody, avšak iba vtedy, keď sme si vedomí spoločných výziev a vieme, kde sa nachádzajú skutočné hrozby. V skutočnosti môžeme ako spoločenstvo urobiť veľa pre to, aby sme sa posilnili. Ukazujú to inšpirujúce skúsenosti našich severných spojencov, o ktorých – okrem iného – hovoria aj hrdinovia tejto knihy.

O ozbrojených silách sa pritom bavíme len veľmi okrajovo. Samozrejme, práve ony sú najdôležitejším elementom obrany krajiny, ale zároveň len ťažko môžu pokryť všetky naše potreby, pokiaľ ide o bezpečnosť. V posledných rokoch naozaj veľa diskutujeme o modernizácii armády a tí, ktorí sú pri moci, prijímajú nové a nové rozhodnutia o jej posilnení, avšak civilná obrana a civilný odpor – ich organizácia, infraštruktúra, kapacity – akosi nebudia taký interes a sú už dlho zanedbávané. Trochu sa to zmenilo po metaforickom zemetrasení, ktoré priniesol nástup Donalda Trumpa do úradu prezidenta USA. Poľsko a jeho európski spojenci zostali zneistení, či by sa v kritickom momente naozaj mohli spoľahnúť na americkú podporu.

Politici získajú body omnoho ľahšie vtedy, keď budú rozprávať o tankoch, než o civilnej obrane, spoločenskej súdržnosti či zásobovacích reťazcoch. Vojenské aspekty v žiadnom prípade nemožno bagatelizovať, ale až znepokojujúco dominujú reflexii o prípravách

na krízy a vojnu. Práve to predstavovalo aj jednu z najväčších výziev tejto knihy: ako presvedčiť čitateľky a čitateľov, že rozhovory o vojne zo sociologickej, kultúrnej, genderovej, filozofickej či ekonomickej perspektívy môžu byť dokonca ešte zaujímavejšie! Ako reportérku, ktorá od roku 2014 pokrýva vojnu na Ukrajine – od anexie Krymu a destabilizácie Doneckej a Luhanskej oblasti až cez posledné roky plnohodnotnej ruskej agresie – ma zaujímali práve tieto iné rozmery vojenského konfliktu.

Ukrajinská skúsenosť jasne dokazuje, že samotná armáda a tanky nestačia. Aby bola obrana skutočná, je potrebná spolupráca štátnych inštitúcií, civilnej obrany, podnikateľov, mimovládneho sektora a občanov. Už teraz. Vôbec to pritom neznamená, že sa všetci máme naučiť strieľať. Nie každý je na niečo takéto vhodným adeptom, každý máme svoje kompetencie, vnímavosť a záujmy. Ruská agresia na Ukrajine už ale trvá 11 rokov, tri roky sa za našimi hranicami odohráva najväčší ozbrojený konflikt v Európe od druhej svetovej vojny a my sme za ten čas – obrazne povedané – ani nezačali budovať kryty. Zákon o ochrane obyvateľstva a civilnej obrane prijal parlament až koncom roka 2024. Desať rokov po prvom útoku Ruska na Ukrajinu! Máme naozaj dosť čo dobiehať a moji respondenti to často spomínajú. Ako sa hovorí vo vojenskom žargóne, čím obranyschopnejší je štát, tým väčšia je jeho sila odstrašenia, a teda odradenia agresora od útoku. Vtedy totiž agresor vie, že nedosiahne príliš veľa. A čím odolnejší je štát, tým menší sklon má prepadať dezinformáciám.

Dlho sme to mohli ignorovať, ale bude to čoraz náročnejšie. Politikom bude totiž omnoho jednoduchšie manipulovať nami a sľubovať nám vzdušné zámky. Tvrdiť nám, že nám zaručia bezpečnosť bez našej námahy za cenu toho, že sa vzdáme slobôd demokracie a plurality a budeme podporovať posilňovanie armády a vládnej moci. Ruská agresia proti Ukrajine prekvapila mnohých Európanov, a existuje teda aj riziko, že mnohých v budúcnosti prekvapia prírodné katastrofy zosilnené klimatickou krízou. Našu obranyschopnosť totiž treba zvyšovať nielen tvárou v tvár riziku vojenskej agresie.

Obranyschopnosť či odolnosť je koncepcia, ktorá tejto knihe dominuje a zároveň je kľúčovou kategóriou západného myslenia o bezpečnosti. V Poľsku je však stále málo známa a obyvatelia jej málo rozumejú. Ako zdôrazňujú moji respondenti, na Poľsko a Poliakov smerujú útoky už teraz a až príliš často ich buď bagatelizujeme, alebo sa ukazuje, že sme voči nim bezbranní. Rusko (a nielen ono) často dokáže využiť naše slabosti. Hybridná vojna už prebieha a reakcia na ňu vyžaduje funkčné inštitúcie, dôveru a spoluprácu. Vieru vo vlastné schopnosti a vo víťazstvo. Neexistuje priestor na skratky, štát a spoločnosť sa dajú posilňovať jedine postupnými krokmi.

Diskusia o obranyschopnosti totiž nie je len o tom, aké tanky kúpiť a od koho, alebo či by sa mala vrátiť všeobecná branná povinnosť. Ide o omnoho širšiu reflexiu o spoločnosti, jej súdržnosti, o dôvere v štát a jeho efektívnosti, o procedúrach, o civilnej obrane, násilí, spravodlivosti a demokracii. Aby sme mohli vidieť celistvý obraz, je vhodné pozrieť sa na rôzne strany – obrátiť sa na odborníkov z rôznych oblastí. Všetci moji respondenti sa o vojnu zaujímajú, ale každý na ňu pozerá z inej perspektívy. S bývalým operačným veliteľom sa okrem iného rozprávam o potenciálnych scenároch konfliktu a o tom, aké nedostatky musí štát dohnať, aby nezaostával za hrozbou. Vojenský zdravotník radí, ako sa pripraviť individuálne, a vedec a bezpečnostný analytik naznačuje, čo môžu civilisti urobiť spoločne. Ukrajinská výskumníčka zaoberajúca sa obranyschopnosťou (a zároveň zdravotníčka evakuujúca zranených vojakov) sa delí o vojnové skúsenosti svojich krajanov a riaditeľ Múzea civilnej obrany v Helsinkách (a zároveň dobrovoľník a záchranár) opisuje, ako sa samoorganizuje jedna z najodolnejších spoločností sveta. Výskumníčka zaoberajúca sa Ruskom a analytička z washingtonského think tanku zasa hovorí o frontových lekciách z Ukrajiny a o tom, ako predchádzať vojne odstrašovaním protivníka. V našich rozhovoroch sa teória prepája s praktickými skúsenosťami a návrhmi konkrétnych krokov – v štátnej, lokálnej, rodinnej aj individuálnej rovine. Odborníčka na fake news sa

delí o najnovšie poznatky z frontu „vojny o myšlienky". Ekonóm vysvetľuje, ako posilniť hospodársku odolnosť Poľska, a filozofka zas vysvetľuje, ako sa v priebehu storočí menil náš vzťah k vojne a jej hrdinom i ako je možné nastoliť spravodlivý mier. Odborník zaoberajúci sa atómovým ohrozením vysvetľuje, prečo je atómová vojna málo pravdepodobná a čo nás pred ňou chráni. Filozof a psychoterapeut diagnostikuje naše vytesnenia (t. j. čo a prečo zvykneme v našej mysli potláčať) a predstavy, postoje identity a pripravenosť na násilie. To nám totiž nehrozí len zvonka, ale aj zvnútra. Strach a posadnutosť bezpečnosťou totiž predstavujú rovnako vážnu hrozbu pre demokraciu. Strach nahráva tým politikom, ktorí príliš ľahko používajú násilie a vytvárajú ilúziu, že sme v bezpečí, zatiaľ čo oslabuje tých, ktorí navrhujú možno menej spektakulárne, no v skutočnosti efektívne riešenia na ochranu nás samých aj našich práv. Ide predsa o to, aby sme v amoku zbrojenia a príprav na obranu nestratili demokraciu a aby sme sa – v tieni vojny – dokázali tešiť z našej stále pomerne komfortnej každodennosti.

Každopádne, je čas adaptovať sa na novú realitu. Akokoľvek idealisticky to môže znieť, každá kríza je tiež šancou. Ako v našom rozhovore vysvetľuje sociologička Weronika Grzebalska: *„Vtedy rôzni ľudia s rôznymi svetonázormi musia spolupracovať, nepolitizujú, iba jednoducho robia čosi spoločne. Keby sme k tomu pristúpili naozaj seriózne a vyvolali by sme všeobecnú mobilizáciu smerom k téme komplexnej obrany, mohli by sme potom prebudovať celý poľský štát a jeho vzťahy so spoločnosťou. (...) Štát by musel prestať byť kartónovým a musel by sa stať murovaným."*

Keď veľká vojna visí vo vzduchu

Dr. Michał Piekarski – vedecký pracovník na Inštitúte medzinárodných štúdií a bezpečnosti na Fakulte spoločenských vied Vroclavskej univerzity. Okrem iného sa zaoberá analýzou hybridnej vojny a súčasného terorizmu či otázkami strategickej kultúry Poľska. Je stálym spolupracovníkom časopisu *Frag Out!* a členom Poľskej spoločnosti pre národnú bezpečnosť.

> *Ak by malo dôjsť k útoku Ruska na Poľsko, bude sa diať to isté – objavia sa čoraz intenzívnejšie dezinformačné aktivity a čoraz agresívnejšie politické požiadavky v štýle ‚odstúpte územie suvalského koridoru' alebo ‚umožnite nám vytvoriť koridor z Hrodna do Kaliningradu', prípadne ‚stiahnite vojska NATO a uzavrite kasárne v Redzikowe'.*

Učinili ste vy osobne nejaké kroky, aby ste boli pripravený na vojnu?

Minimálne.

Nebojíte sa?

V skoré ráno 24. februára 2022, keď Rusko začalo totálnu agresiu, som sedel pri počítači a na internetovej stránke, kde sa dajú sledovať lietadlá, som videl, že nad Dolným Sliezskom, a teda nad mojím domom, práve prelieta AWACS (z anglického *airborne early warning and control system)*.

Hliadka NATO – lietadlo včasného varovania.

Vzal som svoj fotoaparát, a dokonca sa mi podarilo urobiť fotografiu. Pre mňa to bolo svedectvo toho, že nie sme sami, že NATO tu operuje. Počas prvých mesiacov sme na tých stránkach videli všetky možné stroje – AWACS-y, lietadlá elektronického prieskumu, lietajúce tankery aj bezpilotné stroje. Pravidelne sme počuli aj stíhačky – tie síce v aplikáciách nevidno, no ten zvuk je nezameniteľný. Počul som ich počas prechádzok, keď sa vracali na základne. Prítomnosť amerických vojakov a prelety AWACS-ov mi dávajú pocit bezpečia.

Stále? Aj za prezidentovania Donalda Trumpa?

Napriek všetkému je v americkej armáde – a pevne verím, že aj v administratíve – stále veľa ľudí, ktorí rozumejú významu prepojenia USA s Európou. Samozrejme, ak by Trump začal sťahovať vojská z Európy, nepokoj vzrastie. Ale je tu tiež nádej, že v najbližších voľbách zvíťazí niekto rozumnejší. Zároveň viem, že existuje určité riziko, že vojna sa začne, a vtedy môže nastať situácia, že nám čosi bude chýbať, napríklad plyn či elektrina. Myslím na to.

A aké závery z toho vyvodzujete?

Ak nebude dostupný prúd a plyn, mám v dome krb, takže v prípade potreby si viem zakúriť. Je dobré mať tiež jednu alebo dve powerbanky a udržiavať ich nabité. Súbory, ktoré považujem za dôležité, sa snažím neuchovávať len na cloudových službách, ale mať ich kópie aj na externých diskoch. Kvôli povodniam už máme na Dolnom Sliezsku skúsenosti s fungovaním bez dostupnosti internetu a elektriny. Zároveň si ale nekopem kryt a netrápia ma poplašné správy, že o rok či tri budeme určite vo vojne.

Vedomosti a poznanie problematiky vás upokojujú?

Určite je to istá forma komfortu. Je tu však aj druhá strana mince: keďže sa zaoberám bezpečnosťou, je mi jasné, že Rusi či Bielorusi majú zapísané moje meno. Na to tiež nezabúdam. Mám príklad: pár dní dozadu pred mojím domom zastavilo auto – bývam v slepej ulici – a keď som sa začal zaujímať o vodiča, veľmi rýchlo odišiel. Zavolal som na políciu – a tam to skončilo.

Ste ostražitý.

Ten muž hovoril s prízvukom. Ale možno sa len stratil alebo neviem, možno bol pod vplyvom alkoholu a nechcel prísť do kontaktu s políciou. Možno sa rozhliadal po dome, ktorý by mohol vykradnúť. Ťažko povedať. Takýchto situácií, ktoré vzbudili moju podozrievavosť, sa však udialo už viac. Napríklad, keď som na Twitteri (dnes pod názvom X, pozn. prekl.) napísal status o tom, že vedci zarábajú málo, dostal som od neznámej osoby email s ponukou na platené konzultácie.

V kontexte toho čo hovoríte, bolo to takto aj na Ukrajine? Mali Rusi nejaké zoznamy ľudí ktorých treba zadržať? Podobne ako predpokladáte, že vy by ste boli na takom zozname v prípade ruskej agresie v Poľsku?

Samozrejme, netreba zveličovať podozrivé situácie a žiť v paranoji, že niekto ma neustále sleduje a raz si po mňa príde, no určitá opatrnosť sa mi zdá byť namieste — aj na internete.

Máte pripravené týždenné zásoby potravín?

Na niekoľko dní áno, štandardne sa snažíme nakupovať tak, aby sme nemuseli chodiť do obchodu každý deň. Necítim sa ale momentálne natoľko ohrozený, aby som musel hromadiť veľké zásoby. Keby chcelo Rusko začať plnohodnotnú vojnu s krajinami NATO, tak aj pri údere tam, kde je aliancia najslabšia, napríklad v Estónsku, Lotyšsku či Litve, by si v súčasnej situácii ľahko mohlo vylámať zuby. O to viac po tom, čo sa do aliancie pridalo Švédsko a Fínsko. Vojna v momentálnej situácii nie je na programe dňa.

A čo teda je?

V rokoch 2021 a 2022 bol rast napätia viditeľný. Rusko koncentrovalo vojská na hranici a bolo jasné, že ide o čosi viac než len o cvičenia, keď už pre nič iné, tak preto, že v rámci ich jednotiek sa nachádzali aj jednotky vnútorných vojsk a tzv. *Rosgvardie*,* čo jasne ukazovalo, že sa chystajú na okupáciu. Kremeľ dával ultimáta a uskutočňoval informačné operácie. Vojna doslova visela vo vzduchu. Ak by malo dôjsť k útoku Ruska na Poľsko, bude sa diať to isté – objavia sa čoraz intenzívnejšie dezinformačné aktivity a čoraz agresívnejšie politické požiadavky v štýle „odstúpte územie suvalského koridoru" alebo „umožnite nám vytvoriť koridor z Hrodna do Kaliningradu", prípadne „stiahnite vojska NATO a uzavrite kasárne v Redzikowe". Videli by sme tiež, že Rusko znovu vybudováva vojenský potenciál, pretože v tejto chvíli utrpelo obrovské straty na Ukrajine.

---

* *Rosgvardia* – Federálna služba vojsk Národnej gardy Ruskej federácie založená v roku 2016. Ide o formáciu spájajúcu charakter vojenských a policajných síl, ktorá je podriadená prezidentovi Ruskej federácie.

Veľká vojna nás teda nezaskočí?

Len ťažko si viem predstaviť, že by veľký vojenský konflikt vypukol náhle. Útok menšieho charakteru môže prísť ako prekvapenie. Napríklad nejaký akt diverzie, ktorý spôsobí, že v časti Dolného Sliezska nebude fungovať elektrická sieť. Alebo niekto nastraží výbušniny na železničnej trati do Vroclavu a celý dopravný uzol a s ním aj štvrtina Poľska ostane ochromená. Muž, ktorého vo februári 2024 zadržala Agentúra vnútornej bezpečnosti, mal podpáliť chemickú fabriku vo Vroclave, čo by na niekoľko dní ovplyvnilo fungovanie mesta a jeho okolia, keďže by došlo k chemickej kontaminácii. Nič dramatické, ale určité komplikácie by to prinieslo.*

Na čo umierať za Gdansk?

Predstavme si teraz situáciu, že Ukrajina je porazená a Rusko sa rozhodne zaútočiť na Poľsko. Ako by mohol takýto útok vyzerať?

Útok z mora pomocou riadených striel s plochou dráhou letu. Sme totižto absolútne závislí od energetických surovín dopravovaných po mori. Máme plynovod z Dánska a Nórska, plynový terminál v Świnoujściu a projekt druhého terminálu LNG typu FSRU (z angl. *floating storage regasification unit*), ktorý bude, jednoducho povedané, plávajúcou jednotkou so zariadením slúžiacim na prekládku plynu zo zásobníkových lodí ako aj na jeho uskladnenie a prečerpávanie plynu do plynovodov. Mimochodom, na riziko takýchto útokov upozornila už analýza amerického think tanku RAND Corporation z roku 2021.

* Poľské a litovské spravodajské služby vydali stanovisko, že ruské spravodajské služby stáli, okrem iných, aj za požiarom obchodného centra vo Varšave (hala na Marywilskiej ulici).

To znamená, že v smere od mora sme úplne bezbranní?

Naša protivzdušná obrana od mora prakticky neexistuje.

Iný hypotetický scenár: Poľsko oznámilo, že podľa možností zváži odovzdať Ukrajincom eskadry stíhačiek MiG-29, teda 12 až 16 strojov. Čo ak Rusko vyhlási, že keď majú smerovať na Ukrajinu, považuje ich za oprávnené ciele útoku? Čo ak príde salva riadených striel vypustených z ruského plavidla v Baltskom mori? Lietadlá stoja na základni pri Malborku. Zahynie niekoľko či niekoľko desiatok ľudí, niekoľko či niekoľko desiatok lietadiel bude zničených, no základňa nebude úplne zdevastovaná. Nepôjde o bombardovanie mesta s civilným obyvateľstvom, ale o obmedzený útok — no v zmysle článku 5 Severoatlantickej zmluvy ide o ozbrojený útok na člena NATO.

Článok 5 hovorí, že krajiny Aliancie považujú ozbrojený útok proti jednému z členov za útok proti všetkým, ale každý člen NATO reaguje tak, ako on sám uzná za vhodné.

Článok 5 nehovorí nič o tom, že táto odpoveď musí mať formu ozbrojenej reakcie.

Vráťme sa k nášmu hypotetickému scenáru, v ktorom môžeme predpokladať, že v bruselskej centrále NATO sa začínajú rozhovory, hoci je možné, že existuje aj plán eventuálneho ohraničeného útoku, ktorý potrebuje politické potvrdenie. Aliancia môže napríklad potopiť loď, z ktorej boli vystrelené rakety alebo ako akt odvety vypáli salvu rakiet na ruskú základňu v Kaliningrandskej oblasti.

Optimistický scenár predpokladá, že NATO odpovie zbraňami a v takej miere, aby sa Rusi vzdali myšlienky ďalšej eskalácie konfliktu.

Jestvuje však aj pesimistický scenár, v ktorom sa Západ rozhodne len pre sankcie s cieľom neeskalovať situáciu. Obzvlášť ak je prezidentom USA Donald Trump. Poľská vláda by samozrejme argumentovala, že dnes to bola naša základňa, ale zajtra to môžu byť bomby na Londýn či Rotterdam. Na druhej strane sa však

určite objavia aj hlasy, ktoré budú na politických lídrov Západu tlačiť v duchu (ktorý už dobre poznáme): načo umierať za Gdansk alebo za základňu pri Malborku?

Zostaňme v tejto vojenskej situácii. Ak by naozaj došlo k bombardovaniu základne, čo by som ako občianka mala spraviť?

Veľmi dobrá otázka, lebo aj keby bomby nespadli priamo na mestá, situácia môže ľahko vyústiť do ozbrojenej eskalácie. Čo by som urobil? Určite by som išiel do obchodu a kúpil si určitú zásobu jedla, najmenej na týždeň, a to takého, ktoré dlho vydrží, teda trvanlivých potravín, ktoré sa nepokazia. Je však dosť možné, že by som to urobil skôr z obavy, že ľudia sa zrazu nahrnú do obchodov a budú chcieť vykúpiť potraviny. Uistil by som sa, či mám naplno nabité powerbanky, a potom by som sa staral o to, aby som si plnil povinnosti. To znamená, sadol by som si za počítač a sledoval, prípadne aj komentoval to, čo sa deje. Treba však povedať, že najdôležitejšie by bolo nepodliehať panike. V prípade, že by sa NATO rozhodlo spustiť príslušné plány, ktoré by viedli k tomu, že by bolo v Poľsku rozmiestnené väčšie množstvo vojsk, že by Aliancia zaútočila na ruskú flotilu a do Baltiku by vplávali americké či holandské lode, vtedy by som určite skákal od radosti. Bolo by totiž jasné, že vojna je fakticky vyhratá, pretože aliančné plavidlá disponujú obrovskými zásobami protileteckej a protiraketovej munície. Otázkou však je, či by sa Washington zachoval práve takto. V našom prípade totiž Rusi neútočia na základňu v Jasionke, kde sú dislokované americké jednotky, ale iba na poľskú základňu, kde Američania nie sú.

Predstavujem si, že situácia bude ešte menej jasná, ak niekto zaútočí na plynovod, teda na kritickú infraštruktúru, no nebudú existovať dôkazy, že za tým stojí Rusko. Rozšíria sa konšpiračné teórie a spolu s nimi príde aj nepokoj.

Tieto teórie budú navyše ešte viac podnecované. Vina môže byť napríklad zvaľovaná na nacionalistické militantné skupiny. A kritickú

infraštruktúru nenazývame „kritickou“ bez dôvodu (hoci v novších právnych aktoch sa objavujú aj iné označenia, napríklad kľúčové služby), pretože zabezpečuje fungovanie spoločnosti – elektrinu, vodu, plyn, železnice či palivo do áut. V zásade je v tejto fáze ťažké ponúknuť univerzálne rady, pretože situácia bude vyzerať inak u ľudí, ako som ja, inak u rodiny zo strednej triedy bez detí, ktorá môže prejsť na prácu z domu, a iné výzvy budú stáť pred rodinami s deťmi, kde rodičia dochádzajú do práce autom a vykonávajú manuálnu prácu. V úplne inej situácii sa ocitnú osoby odkázané na zdravotnú starostlivosť. Každý si musí zhodnotiť, ktoré zdroje sú z jeho pohľadu kľúčové a čo je potrebné zabezpečiť.

Ak môžeš, urob si kurz prvej pomoci

Poliaci veľmi nedôverujú štátu, začnime teda tým, čo môžu urobiť individuálne. Plánovala som vzdať sa auta a predať ho, pretože vo veľkom meste je zbytočné. Teraz však uvažujem, že si auto nechám pre prípad vojny, lebo je možno lepšie byť pripravená, ak by mi nikto nepomohol.

Ja napríklad nemám vodičský preukaz, ale uvažujem, či by som si ho práve z tohto dôvodu nemal urobiť. Musím však poznamenať, že moja situácia je špecifická – nemám mobilizačné zaradenie, som expert na bezpečnosť, ale moja využiteľnosť v krízovej situácii nie je nijako upravená, takže neviem, či si na mňa niekto spomenie. Som zamestnancom univerzity, ale nikto nám na fakulte nepovedal, čo máme v prípade útoku robiť.

To asi tiež dosť vypovedá o našej nepripravenosti.

Ešte k autám: skúsenosti z Ukrajiny ukazujú, aké cenné sa stávajú terénne vozidlá. Najlepšie nie tie najnovšie, plné elektroniky, pretože ich je ťažšie svojpomocne opraviť. Možno by sme mali začať skupovať alebo podporovať vlastníctvo práve starých áut.

Mali by sme to ako štát a spoločnosť zvažovať už dnes?

Nevyzývam, aby sme to robili ihneď, ale aby sme to podrobili analýze. V situácii rozsiahleho konfliktu budeme čeliť problémom, ktoré poznáme z mierových čias, len ich bude viac – viac požiarov, viac ľudí vyžadujúcich lekársku pomoc. A k tomu ešte obete vojenských operácií. Dopyt po záchranárskych vozidlách výrazne vzrastie.

A na to máme myslieť už dnes?

Je to otázka zabezpečenia schopnosti rýchlo navýšiť zdroje v prípade krízy. Veď už v tejto chvíli panuje spoločenská zhoda, že mladých mužov a časť žien treba podrobovať vyšetreniam určujúcim mieru ich spôsobilosti na vojenskú službu. V prípade potreby môže byť hnuteľný alebo nehnuteľný majetok zhabaný na vojenské účely – prečo sa teda nezamyslieť aj nad inými kapacitami?

Čo ešte?

Vezmime si hasičský zbor, ktorý sa v Poľsku teší veľkej úcte. Jeho štruktúru tvoria tri zložky: profesionálna, menej známe záchranné formácie – letiskové, závodné – a dobrovoľný hasičský zbor. V tom poslednom sú ľudia z danej dediny či obce, ktorí si jednoducho navzájom pomáhajú v prípade požiaru. Tieto dobrovoľné hasičské zbory sú hlboko zakorenené vo vidieckych komunitách.

Ak sú profesionálni hasiči príliš ďaleko alebo ich v danom momente nie je dostatok, siaha sa po dobrovoľnom hasičskom zbore. Máme schopnosť hasiť požiare a zachraňovať životy bez toho, aby sme museli umiestňovať profesionálnych hasičov v každej obci.

A záchrane služby?

Bolo by potrebné rozšíriť kompetencie väčšej skupiny občanov, napríklad na úrovni absolvovaného kurzu kvalifikovanej prvej pomoci (KPP), zakončeného certifikátom. V súčasnosti majú kurz KPP uniformované a záchranárske zložky, ale keby sme to rozšírili, mali by sme viac ľudí, ktorí sú schopní ošetriť osobu so zlomenou

rukou, stabilizovať raneného s uviaznutým šrapnelom alebo zabezpečiť osobu s popáleninami.

Takto vyškolení ľudia by mohli vstúpiť do civilnej obrany, kde by sa raz za čas zúčastňovali cvičení a školení. Okrem toho by mohli získať oprávnenie na riadenie vozidla s právom prednosti v jazde, vďaka čomu – odhadujem – by bolo možné operovať dodatočne 100 sanitiek na kraj. Môžu to byť typicky vojenské viacnosidlové sanitky, do ktorých sa nakladajú štyri osoby. Lebo keď dôjde k útoku, profesionálny personál sa bude venovať najťažším prípadom a zálohy sa ujmú tých jednoduchších.

V tomto momente ale takýto systém neexistuje. Môžem v tejto veci teda spraviť niečo ja osobne?

Kurz prvej pomoci. Ohľadom kurzu KPP sa treba obrátiť na hasičov alebo vstúpiť do dobrovoľníckej organizácie, napríklad pri Červenom kríži. Problém je v tom, že štátny systém takéhoto vyškoleného človeka neeviduje.

Keď sa rodí vlna odporu

Okrem spoliehania sa na štát sa môžem aj naučiť strieľať.

V súčasnosti sú požiadavky relatívne ľahko splniteľné a ľudia sa stávajú športovými strelcami alebo poľovníkmi, aby mohli mať doma pušku či pištoľ. To je však spôsob myslenia, ktorý mi je cudzí.

Možno sa tiež vydať cestou stratégie preppersa – získať povolenie a kúpiť pušku, zorganizovať sklad munície a vojenské potravinové dávky, absolvovať zdravotnícky kurz a pripraviť lekárničky, k tomu si kúpiť starý Land Rover Defender, ktorý sa dá opraviť kladivom. Ale čo ďalej? Prídu ruskí vojaci a budem strieľať na tanky? Aj keby sa mi podarilo ujsť, môžu v odvete pacifikovať celé okolie.

Ale ja prežijem.

Ak prijmem predpoklad, priam libertariánsky, že spoločnosť neexistuje a ostatní ma nezaujímajú, znamená to, že musím ku každému naokolo pristupovať ako k potenciálnemu protivníkovi, ktorý mi môže vziať tú pušku. Budem musieť byť na stráži 24 hodín denne? Auto sa pokazí alebo poškodí – čo potom, za kým pôjdem po pomoc? Neverím v takýto model individuálneho prežitia odtrhnutého od spoločnosti. To je utópia.

Po ruskom útoku sa Ukrajinci zjednotili, výskumy ukazujú nárast dôvery. Myslíte si, že aj v Poľsku je potenciál na takúto reakciu? Zatiaľ, ako ukazujú výskumy, je v nás veľa strachu, ale slabo ho pretavujeme do konania a posilňovania odolnosti štátu.

Na Ukrajine sa spoločnosť tvárou v tvár ruskej agresii ukázala byť prekvapivo odolná, pretože zapôsobili faktory podobné tým, ktoré si pamätám z čias povodní vo Vroclave v roku 1997. Prejavila sa vlna odporu, pretože ľudia bojovali za svoje mestá a mestečká. Preto – čo sa týka Poľska – sa viac ako otvorenej vojny obávam hybridných hrozieb, teda podprahových. Otvorená vojna spúšťa mechanizmus mobilizácie takpovediac okolo vlajky, zatiaľ čo podprahové hrozby spoločnosť rozdeľujú a dezorganizujú.

Ruská dezinformácia driape rany, je živená spormi o migrácii, klimatickej zmene či právach menšín, ktoré lomcujú západnými spoločnosťami.

Príkladom toho, ako bolo rozdelenie spoločnosti využité proti nám, je poľsko-bieloruská hranica. Nechcem, aby to znelo dehumanizujúco, ale situácia s cudzincami, ktorí uviazli v Usnarzi Górnom, bola akýmsi testom.* Po ich objavení v Poľsku vypukol ostrý spor o to,

* V auguste 2021 sa v okolí tejto maličkej obce, ktorá leží priamo na poľsko-bieloruskej hranici, dlhší čas pohybovala skupina imigrantov, ktorých tam priviezli bieloruské orgány, ale ktorých poľská strana odmietla vpustiť

ako reagovať – obe strany sa odvolávajú na ústavu a medzinárodné právo, ale každá na iné ustanovenia. Vopred sa ospravedlňujem, že staviam obe strany na jednu úroveň, ale na oboch stranách sú oprávnené argumenty a namiesto diskusie a zmierňovania napätia sme zareagovali spôsobom výhodným pre Rusov – zvolili sme militarizované a násilné riešenie.

Mohli sme siahnuť po už existujúcom predpise a uznať, že ide o krízovú situáciu, oprieť sa o krajský alebo vládny krízový manažérsky tím a zvolať okrúhly stôl, na ktorý okrem ministra, vojvodu, veliteľov zložiek bolo možné pozvať ďalšie kľúčové osoby v danej kríze, vrátane zástupcov organizácií pre ľudské práva. Pravdepodobne by nevzniklo ideálne riešenie, ale šanca na dôveru k úradom, zmiernenie sporu a spoločenský pokoj by bola oveľa väčšia.

Zvíťazilo presvedčenie, že „treba ukázať Lukašenkovi silu", pretože ho to odstraší a zastaví.

Dá sa to prirovnať k represívnemu prístupu v diskurze o kriminalite, ktorý sa sústreďuje výlučne na policajné opatrenia – pacifikovať a zatvárať. Alternatívny je širší prístup, ktorý sa zamýšľa aj nad tým, odkiaľ kriminalita pochádza. Tento prístup sa presadzuje ťažšie, pretože keď sa ľudia boja, popularitu ľahšie získa šerif, ktorý tvrdí, že je tou tenkou čiarou oddeľujúcou občanov od tragédie a musí byť nekompromisný. To isté platí v protiteroristických stratégiách – najveľkolepejšie sú akcie jednotky v kuklách, ktorá vpadne do budovy a strieľa. Terorizmus však odkiaľsi pochádza, existovali nejaké predpoklady na radikalizáciu. Môžeme urobiť niečo, aby sme tomu predišli? Toto širšie vnímanie nebezpečenstva je pre budovanie odolnosti štátu kľúčové. Veľa sa hovorí o dezinformácii na digitálnych platformách, ale pokúšame sa s ňou skutočne bojovať?

---

na svoje územie a hranicu hliadkovala ako pohraničná stráž, tak aj armáda. (pozn. prekl.)

Učia nás, ako sa chrániť pred falošnými informáciami, máme si poradiť sami, lenže v súboji s korporátnymi algoritmami nemáme šancu.

Okrem otázky možnosti regulovania Facebooku a X je tu ešte jedna zásadná otázka – dôvera. Ak ľudia šíria hoaxy, čo sa to stalo v spoločnosti, že je taká nechuť voči Ukrajincom a tieto správy sa tak rýchlo a hromadne šíria? Odpoveď čiastočne súvisí s históriou. Rusi šikovne hrajú volyňskú kartu a, bohužiaľ, nám spôsobujú obrovské škody. Ale vyplýva to aj z nedôvery voči štátu. Ak ľudia štátu bežne nedôverujú, ťažko predpokladať, že mu budú dôverovať v krízovej situácii.

Bez viery niet odolnosti

Ako by ste niekomu jednoducho vysvetlili, čo je to vlastne tá odolnosť?

Po prvé, je to schopnosť vyhnúť sa ohrozeniu, a po druhé, schopnosť poradiť si s krízou.

Diskusia o odolnosti sa z veľkej časti obmedzuje na otázku krytov. Napriek desaťročiu trvania ruskej vojny na Ukrajine sme ich dosiaľ nedokázali vybudovať.

Kryty sú len jednou časťou skladačky. Skúsme sa pozrieť na iný scenár. Ak by sa začala väčšia vojna, veľa ľudí z východného Poľska by utekalo hoci aj na Dolné Sliezsko. Ako by boli prepravovaní? Ukrajincom sa podarilo udržať – aj v podmienkach vojny, ostreľovania a výpadkov elektriny – fungovanie siete železničnej dopravy. Zvládli by sme to rovnako dobre v Poľsku? Tiež by bolo potrebné nejakým spôsobom dostať tých ľudí na miesta, odkiaľ by ich odviezli vlaky, ale hustota železničnej siete na východe krajiny je nedostačujúca. Nemám rád nostalgiu za obdobím komunizmu, lebo si pamätám, ako ten systém v skutočnosti fungoval, ale napríklad

Autosan vyrábal autobusy, ktoré mali vlastné nosidlá. V modeloch H9 bol otvor vpredu, pod čelným sklom. Stroje mali aj pripravené súpravy na prebudovanie na sanitky.

V roku 2024 sme vyčlenili na vojenské výdavky asi 4,2 percenta HDP, na rok 2025 je naplánovaných 4,7 percenta. Ako to u nás vyzerá s prípravou na všetky ostatné druhy útokov?

Problém obranného plánovania spočíva v tom, že najlepšie sa predáva to, čo možno ukázať v televízii a na prehliadke alebo vďaka čomu môžete zorganizovať tlačovú konferenciu. Oveľa ťažšie je sa pochváliť prípravami na hybridné hrozby, teda tie pod prahom otvorenej vojny.

Kto je zodpovedný za obranu pred tzv. hybridnou vojnou?

Množstvo subjektov, čo samozrejme sťažuje riadenie obrany pred týmto druhom útokov. Za armádu zodpovedá Ministerstvo národnej obrany, ale pokiaľ ide o kritickú infraštruktúru, odporúčania vypracúva Vládne centrum bezpečnosti (v Poľsku známe pod skratkou RCB, pozn. prekl.). Polícia a hasičský zbor, ktoré reagujú na krízy, zase podliehajú Ministerstvu vnútra.

Práve ministrovi vnútra podlieha aj systém ochrany obyvateľstva a v prípade vojny aj civilnej obrany. Nový zákon upravujúci tento mechanizmus nadobudol účinnosť v roku 2025, takže ešte len uvidíme, ako sa tento dlho očakávaný pilier bude rozvíjať.

A k tomu treba prirátať ďalšie ministerstvá, ktoré dohliadajú na energetiku alebo na železnice. Sú tu ešte samosprávne orgány, ktoré tiež disponujú nejakou časťou infraštruktúry, a súkromné spoločnosti. To nás vracia k tomu, že úlohu a stav armády je prezentovať na verejnosti ľahšie. Presviedčaním o potrebe reformy bezpečnostných služieb zodpovedných za vnútornú bezpečnosť sa totiž politické body naháňajú dosť ťažko.

Napríklad polície? Za osem rokov vlády Zjednotenej pravice sa veľká časť Poliek a Poliakov začala zamýšľať, či políciu vnímať ako spojenca alebo zdroj ohrozenia.

Verejný obraz polície utrpel obrovskú ranu z dôvodov konania jej príslušníkov za predchádzajúcej vlády. Pamätáme si horlivosť policajtov počas dúhovej noci či počas čiernych protestov.* Podobne pri zásahu v Krakove v prípade ženy, ktorá požila potratovú tabletku. Polícia ju strážila v nemocnici, vzali jej telefón a nariadili jej robiť drepy, aby skontrolovali, či niečo neskrýva, akoby bola teroristkou.

Prečo je dôvera dôležitá pre odolnosť?

Koľko ľudí, ktorí uvidia niečo podozrivé, uzná, že sa oplatí obrátiť na políciu? Polícia, ktorej sa nedostáva spoločenskej dôvery, je na jedno oko slepá.

Policajti zažili aj obrovské fiaska.

Spomeňme aspoň prípad tých nešťastných španielskych hľadačov jantáru, ktorých odhalili v okolí prístavu v Gdansku.** Poľská republika považuje prístavy za strategický dôležité miesta, pričom tento konkrétny je obzvlášť významný. No a na takomto mieste sú spozorovaní ľudia, ktorí robia čudné veci, a skončí sa to tým, že polícia ich ústne upozorní a oni zmiznú. Neskôr sa objavila informácia, že to mohli byť osoby zapojené do pašovania drog.

---

* Tzv. *dúhová noc* sa udiala 7. augusta 2020, keď vo Varšave došlo k stretom medzi demonštrantmi protestujúcimi proti zatknutiu aktivistky Margorzaty Szutowicz a policajnými zložkami. Výsledkom bolo 47 zatknutí. Termín *čierne protesty* zasa odkazuje na masové občianske demonštrácie proti zákazu interrupcií. (pozn. prekl.)

** Ide o prípad troch španielskych potápačov, ktorí boli v januári 2023 objavení pri gdanskom Naftoporte. Hoci tvrdili, že hľadajú jantár, nemali potrebné povolenia a disponovali profesionálnym vybavením; podľa neskorších medializovaných informácií mohli byť napojení na medzinárodnú zločineckú skupinu zaoberajúcu sa pašovaním. (pozn. prekl.)

Aj keby však išlo „len“ o kriminálnu aktivitu spojenú s drogami, za našou východnou hranicou máme vojnu a je vyhlásený stupeň ohrozenia BRAVO, čiže zvýšené ohrozenie. Týchto ľudí bolo treba zadržať, odobrať im odtlačky prstov a vzorku DNA, skontrolovať telefóny a všetku elektroniku. Odolnosť štátu voči hybridným hrozbám nezaručuje jeden zázračný štít. Nestačí zriadiť nejakú jednu službu na boj s podprahovými hrozbami, kúpiť pekné karabíny a ešte krajšie autá. Odolnosť voči tomuto druhu hrozieb závisí od fungovania štátu ako celku.

Ako sa zmenila poľská spoločnosť alebo poľský štát po dekáde ruskej vojny na Ukrajine? Chápeme lepšie, že individuálne stratégie sú dostupné len pre úzky okruh ľudí?

Mám pocit, že za vlád PiS-u bola za riešenie odolnosti považovaná militarizácia. Boli vytvorené Jednotky teritoriálnej obrany, ale všimnime si, aké naratívy boli okolo nich budované. Mali to byť formácie, ktoré budú pre spoločnosť štítom voči všetkému, od záchranárstva pri živelných pohromách až po partizánsku činnosť proti cudzej armáde. Tí, ktorí boli pri moci, vnímali obranu výlučne ako vec militarizácie. Doplatili sme na to počas poslednej povodne. Vrtuľníky a obojživelníky na evakuáciu osôb? Armáda. Obnova mosta? Armáda. Výstavba dočasnej nemocnice? Armáda. Máme všeobecnú militarizáciu, pokiaľ ide o podporu miestnych orgánov v krízových situáciách, lebo armáda má k dispozícii zdroje. Tento stav sa však môže skončiť zle. Počas povodne odviedli posádky vrtuľníkov obrovskú a obetavú prácu, ale boli to okrem iného vrtuľníky špeciálnych síl. Čo keby sa zároveň vyskytla iná kríza, napríklad akt diverzie, a tieto vrtuľníky by boli potrebné – povedzme – v Pomoransku? Takýto militarizovaný prístup má svoju cenu.

Prečo armáda nestačí?

Vojsko je exkluzívna inštitúcia v tom zmysle slova, že prijíma len tých, ktorí sú spôsobilí na výkon služby v jej radoch. Vojaci súhlasia

s tým, že môžu byť poslaní do boja. Nie každý však chce či je schopný takto slúžiť, ale to neznamená, že by nemohol podporiť štátnu odolnosť iným spôsobom. Vojenská sila predsa nedokáže zabezpečiť ani zdravotnú starostlivosť, ani dodávky elektriny. Armáda môže pomôcť operatívne, no celkovo nie je určená na humanitárnu pomoc.

Napríklad na poľsko-bieloruskej hranici bolestivo chýba elementárny cit pre ľudí a spoločenské dôsledky celej situácie. Vojaci, zvlášť tí, ktorí si prešli náročnými skúsenosťami, sa môžu riadiť pocitom „bratskej pospolitosti." Boli vycvičení a sú ozbrojení a môže u nich dominovať prístup: kto nie je jedným z nás, je potenciálnou hrozbou. Mechanizmus skupinovej solidarity v bezpečnostných zložkách potom môže viesť ku krytiu kolegov, ktorí sa dopúšťajú prehreškov, alebo k dehumanizácii – napríklad k tvrdeniam, že už nejde o občana či občianku, ale o zradcu. Uviazli sme v pasci výlučne tvrdej bezpečnosti.

Vojnové scenáre

Ako bola budovaná odolnosť za čias komunizmu?

V roku 1957 prijalo NATO doktrínu masívnej odvety, ktorá bola v podstate veľmi krátka – ak Varšavská zmluva zaútočí, odpálime všetky atómové zbrane, ktoré máme k dispozícii a spôsobíme u vás apokalypsu. V 60. a 70. rokoch by sa tretia svetová vojna skončila atómovými zbraňami a civilná obrana by bola voči jej rozsahu bezmocná. Poľskej spoločnosti však bola predstavovaná ilúzia prežitia takéhoto scenára. Niekedy sa vracia taká nostalgia, že vtedy sme sa aspoň nejako pripravovali, čo je síce pravda, ale v prípade atómovej vojny by to veľmi nepomohlo. Šancu na prežitie by mali elity, ktoré by sa skryli v dobre pripravených krytoch, a tá časť spoločnosti, ktorá by mala jednoducho šťastie. Odolnosť v minulej ére bola teda budovaná s ideou čiastočného prežitia atómovej vojny. Dnes je problém s odolnosťou v tom, že už nemáme len jeden scenár, ktorý predpokladá, že vypukne tretia svetová vojna.

A aké sú teda dnešné scenáre?

Je ich niekoľko. Niektoré sa týkajú akcií pod prahom vojny, ako sú dezinformácie, diverzie či destabilizácia. Máme aj scenáre veľmi obmedzenej vojny, teda situácie, keď napríklad na Poľsko dopadne jedna salva riadených striel alebo že nie sme zapojení do vojny všetkými silami, ale vysielame na pomoc kontingent, napríklad do Estónska. Je tu samozrejme aj scenár plnoformátovej vojny a hrozby okupácie. Samozrejme, veľa závisí aj od toho, ako sa zachovajú ostatné štáty, obzvlášť v Škandinávii.

V akom zmysle?

Škandinávske krajiny sa po roku 1945 ocitli v rozdielnych situáciách: Fínsko so svojou „finlandizáciou", Švédsko s neutralitou, ale predsa bližšie k NATO, a Nórsko, ktoré vstúpilo do NATO už na začiatku. Pre tieto tri krajiny je však charakteristické presvedčenie, že ak by boli napadnuté, budú sa brániť. U Nórov to súvisí aj s traumou z druhej svetovej vojny spôsobenou tým, že keď boli napadnutí, časť spoločnosti podporila okupantov a časť vojakov nevedela, čo má robiť. Najväčší úspech nórskej obrany v prvých hodinách vojny – potopenie bojovej lode plávajúcej do Osla s výsadkom vojakov – sa začal tým, že veliteľ pevnosti, aspoň tak to tvrdí legenda, sa rozhodol strieľať na vlastnú päsť, bez jednoznačných rozkazov, pričom rátal s tým, že chybné rozhodnutie bude značiť jeho smrť. Neskôr, v čase mieru, bol vydaný rozkaz, že ak dôjde k agresii, vojaci sa musia bezpodmienečne brániť. Tieto kráľovské rozkazy viseli vo vojenských jednotkách, na policajných staniciach a v úradoch. Podobne Švédi usúdili, že prioritou je obrana za každú cenu. V čase studenej vojny boli švédski dôstojníci školení, že obrana sa nesmie skončiť kapituláciou, a ak budú izolovaní, musia sa brániť tak dlho, ako budú fyzicky schopní, musia konať samostatne a byť pripravení prijímať rozhodnutia bez rozkazov zhora. To sa mimochodom ukázalo pri vyslaní švédskeho kontingentu do Bosny, keďže švédski dôstojníci neboli nijako zvlášť ochotní poslúchať rozkazy velenia